



University of Tehran Press

## Analyzing The Origins of Money In Credit Theory of Money

Mohsen Moghiseh<sup>1</sup> , Abbas Shakeri<sup>1</sup> 

1. Department of Economics, Faculty of Economics, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, [mohsen.moghiseh@atu.ac.ir](mailto:mohsen.moghiseh@atu.ac.ir)
2. Department of Economics, Faculty of Economics, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran, [shakeri@atu.ac.ir](mailto:shakeri@atu.ac.ir)

Article Info	ABSTRACT
<p><b>Article type:</b> Research Article</p> <p><b>Article history:</b> 2023-04-12</p> <p><b>Received in revised:</b> 2023-07-31</p> <p><b>Accepted:</b> 2023-08-16</p> <p><b>Published online:</b> 2023-09-20</p> <p><b>Keywords:</b> barter economy, commodity theory of money, credit theory of money, money, the origin of money</p> <p><b>JEL Classification:</b> E40, B52, N00, N10, N20</p>	<p>Two theories have prevailed in the economic literature about the origins of money. According to the commodity theory of money, money has spontaneously emerged from the barter economy. In credit theory of money, since money is defined as an abstract unit of measurement, the origin of money coincides with the origin of writing. Credit money theory shows that the first standardized money of account emerged from ancient Egypt, Mesopotamia, and Greece due to the need for accounting records of payments and receipts of the central institution (government-temple). Once the general unit of account is established, credits and liabilities can be called in monetary units, thus we can reach the historical origins of money. This paper uses analytical-descriptive and documentary research methods to explain the incorrect reasons of the commodity theory of money. Eventually, the origin of money is expressed from the point of view of the credit theory of money.</p>

Moghiseh, M., & Shakeri, A. (2023). Analyzing The Origins of Money In Credit Theory of Money. *Journal Economic Research*, 58 (2), 261-279.



© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

[DOI:10.22059/JTE.2023.341719.1008637](https://doi.org/10.22059/JTE.2023.341719.1008637)

## واکاوی ریشه‌های تاریخی پیدایش پول در نظریه پول اعتباری

محسن مقیسه<sup>۱</sup> ✉، عباس شاکری<sup>۲</sup> 

۱. گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی، [mohsen.moghiseh@atu.ac.ir](mailto:mohsen.moghiseh@atu.ac.ir)

۲. گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبائی، [shakeri@atu.ac.ir](mailto:shakeri@atu.ac.ir)

### چکیده

### اطلاعات مقاله

#### نوع مقاله:

علمی پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۵/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۶/۲۹

#### کلیدواژه‌ها:

پول، تاریخ پیدایش پول،

نظریه پول کالایی،

نظریه پول اعتباری،

اقتصاد تهاتری

#### طبقه‌بندی JEL:

E40, B52, N00, N10,  
N20

مقیسه، محسن و شاکری، عباس (۱۴۰۲). واکاوی ریشه‌های تاریخی پیدایش پول در نظریه پول اعتباری. تحقیقات اقتصادی، ۲۵۸۸ (۲)، ۲۷۹-۲۶۱.

۲۶۱



© نویسندگان.

DOI:10.22059/JTE.2023.341719.1008637

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

## ۱- مقدمه

دو روایت در ادبیات اقتصادی درباره ریشه‌های پیدایش پول غالب شده‌اند. نظریه پول کالایی<sup>۱</sup> با ارجاع به گذشته فرضی (اقتصاد تهاتری یا پایاپای<sup>۲</sup>)، منشأ پول (کالایی با نقدشوندگی بالاتر نسبت به دیگر کالاها) را محصول خود به خودی نهاد بازار می‌داند، اما در روایت دوم، چارتالیست‌ها<sup>۳</sup> سعی در توضیح این دارند که چرا پول از جنس اعتبار (معیار سنجش ارزش) است و به نقش قدرت حاکمیت به‌ویژه در مالیات ستانی در پیدایش پول معتقدند (نظریه پول اعتباری<sup>۴</sup>). روایت مذکور مدعی است از آنجایی که اولین دست‌نوشته‌های کشف‌شده مربوط به ثبت‌های بدهکاری - بستانکاری بوده است (دیویس<sup>۵</sup>، ۲۰۰۲)، این گمان وجود دارد که پول حتی پیش از نوشتن به وجود آمده باشد. بر این اساس همان‌طور که کینز<sup>۶</sup> در «رساله‌ای در باب پول»<sup>۷</sup> اشاره می‌کند، هیچ‌کس به‌طور دقیق نمی‌داند که پول کجا، چگونه و چرا پدیدار شده است؛ زیرا این خاستگاه‌ها در ماقبل تاریخ و «در غبار زمان از بین رفته‌اند» (کینز، ۱۹۳۰: ۱۲). با این وجود، روایت اعتباری از پول آغاز حیات پول را به‌عنوان قرارداد بدهی<sup>۸</sup> یا تعهدی به پرداخت<sup>۹</sup> در آینده بیان می‌کند (پول به‌جای مبادله همزمان، پیوندی میان حال و آینده است). میزان معتبر و مقبول بودن تعهد، بستگی به سطح اعتماد به بدهکار دارد. از آنجایی که اعتماد به فردی ناآشنا حاصل نمی‌شود، بنابراین وجود یک پیوند اجتماعی ضروری است تا حیات پول را امکان‌پذیر کند (اسکیدلسکی<sup>۱۰</sup>، ۲۰۱۸). این رویکرد نه تنها تحت حمایت اقتصاددانان مکتب تاریخی آلمان (مانند نپ<sup>۱۱</sup>، ۱۹۰۵) و اغلب پساکینزی‌ها<sup>۱۲</sup> در امریکا و بریتانیاست، بلکه

۱. Commodity Theory of Money. افراد مطرح این گروه که به عنوان مکتب کاتالانیک (The Catalactic School) نیز معروفند شامل جونز (۱۸۷۵)، منگر (۱۸۹۲)، میزس (۱۹۱۲) و اخیراً آلچین (۱۹۷۷)، کیوتاکی و رایت (۱۹۸۹) می‌شوند (بوربو، ۲۰۱۹).

۲. Barter

۳. گروه دوم یعنی چارتالیست‌ها (Chartalist) شامل نپ (۱۹۰۵)، گریرسن (۱۹۷۷)، اینزیگ (۱۹۴۹)، پولانی (۱۹۵۷) و ملیتز (۱۹۷۴) می‌شوند (بوربو، ۲۰۱۹).

۴. Credit Theory of Money: البته شومیتز از این نظریه با نام نظریه مطالبه‌ای (Claim Theory) یاد می‌کند.

۵. Davies

۶. Keynes

۷. A Treatise on Money

۸. A Debt Contract

۹. A Promise to Pay

۱۰. Skidelsky

۱۱. Knapp

۱۲. Post-Keynesians

پشتیبانی اکثریت قابل توجهی از دیگر رشته‌ها مانند انسان‌شناسان، سکه‌شناسان و مورخان را دارد (گودهارت<sup>۱</sup>، ۱۹۹۸). در این مقاله تلاش شده است با پیروی از ادبیات کینز (۱۹۳۰) از طریق تفکیک بین «ریشه‌های تاریخی و منطقی<sup>۲</sup>» پیدایش پول و با استفاده از یافته‌های انسان‌شناسی تطبیقی، تاریخ تطبیقی و اقتصاد تطبیقی<sup>۳</sup>، به واکاوی منشأ پیدایش پول از دیدگاه نظریه پول اعتباری پرداخته شود.

## ۲- نظریه پول کالایی: خاستگاه پول (کالا - وسیله مبادله) از بازار (اقتصاد تهاتری)

رایج‌ترین روایت در مورد خاستگاه پول با اقتصاد تهاتری (نظریه مبادله - کالا) آغاز می‌شود که پول را محصول خودجوش و فرایند طبیعی بازار می‌داند که به دلیل کارکرد وسیله مبادله ایجاد شده است (اینگهام، ۲۰۰۰). همان‌طور که ساموئلسن<sup>۴</sup> بیان می‌کند «اگر بخواهیم تاریخ را براساس خطوط منطقی و فرضی بازسازی کنیم، باید طبیعتاً عصر مبادله تهاتری را با عصر پول کالایی دنبال کنیم. از منظر تاریخی، کالاهای متنوعی در طول زمان به‌عنوان وسیله مبادله عمل کرده‌اند: احشام، تنباکو، پوست و چرم، خزه، روغن زیتون، مس، طلا، نقره، الماس، مهره‌ها یا صدف‌ها و...» (ساموئلسن، ۱۹۷۳: ۲۷۴-۲۷۶). در روایت مذکور ادعا می‌شود که قبل از پیدایش پول (کالایی با بازارپذیری بیشتر)، مبادله مستقیم یا کالا با کالا وجود داشته و پول برای حل مشکل عدم تطابق همزمان دو طرفه خواسته‌ها ابداع شده است (روتبارد<sup>۵</sup>، ۱۹۹۰). این عدم تطابق و سازگاری در مبادله مستقیم منجر به استفاده از یک ژتون واسطه‌ای به شکل کالا می‌گردد که همه آن را می‌پذیرند و قابلیت استفاده به‌عنوان پول را دارد؛ بنابراین «نه افراد و نه قدرت مرکزی ... هیچ یک پول را ابداع نکرده‌اند» (منگر<sup>۶</sup>، ۱۸۷۱: ۲۶۲). «دولت در ایجاد پول برای اقتصاد ناتوان است و فقط این فرایند بازار آزاد است که می‌تواند پول را پدید آورد» (روتبارد، ۱۹۹۰: ۱۳)<sup>۷</sup>. اینز<sup>۸</sup> اشاره می‌کند که توجه به این نظریه از ماهیت و ریشه‌های تاریخی پول

1. Goodhart
2. Historical & Logical Origins
3. Comparative Anthropology, Comparative History & Comparative Economics
4. Samuelson
5. Rothbard
6. Menger

۷. البته اینکه پول باید از طریق مبادله تهاتری در جامعه‌ای با نیروی کار متخصص ایجاد شده باشد، نه به اقتصاددانان اتریشی بلکه به ارسطو (در رساله سیاستش) بازمی‌گردد (گریبر، ۲۰۱۱). قرائت مذکور از منشأ پول نه تنها توسط اقتصاددانان مطرح قرن هجدهمی مانند جان لا (۱۷۰۵) و آدام اسمیت (۱۷۷۶) مورد حمایت قرار گرفت بلکه در اکثر کتب درسی اقتصادی هم فرایند پیدایش پول از طریق همین «داستان» اقتصاد تهاتری شرح داده می‌شود، دنیایی شبیه امروز اما بدون پول.

8. Innes

آن قدر فراگیر شد که «به‌عنوان بدیهیات بدون نیاز به اثبات شناخته شدند» (اینز، ۱۹۱۳: ۳۷۷-۳۷۸). گودهارت، معتقد است که استفاده از «اصطلاحات شیک و رسمی<sup>۱</sup>» می‌تواند تا حد زیادی پذیرش غیرانتقادی آن را در چارچوب اقتصاد جریان اصلی توضیح دهد (گودهارت، ۱۹۹۸: ۴۰۹). شاید حتی مهم‌تر از آن، فلسفه اقتصادی - اجتماعی اقتصاد متعارف است که دیدگاه پول‌کالایی با آن تطبیق پیدا می‌کند: فرایند خود به خودی ریشه‌های پیدایش پول، عاری از هرگونه مداخله یا حضور دولت، ماهیت خودساز جوامع متشکل از افراد عقلایی و سودجویان شخصی، حضور همه‌جا موجود مبادله اقتصادی به‌عنوان روش غالب ادغام اقتصادی - اجتماعی، گونه دست‌نمائی سراسری از تفسیر ریشه‌های پول به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی، به خوبی با فلسفه اقتصادی - اجتماعی اقتصاد نئوکلاسیک جور درمی‌آید. (سینوا، ۲۰۱۱)

### ۳- انتقادات به روایت اقتصاد متعارف از خاستگاه پیدایش پول

#### ۳-۱- نقدهای مربوط به روش‌شناسی

بیان رایج از منشأ پول مشابه با الگوسازی‌های مرسوم اقتصاددانان، نه بر اساس شواهد تاریخی و تجربی، بلکه بر مبنای روش‌شناسی قیاسی<sup>۳</sup> است (گودهارت، ۱۹۹۸). به بیان اینگهام (۲۰۰۴)، دو اصل روش‌شناسی در اقتصاد جریان متعارف، یعنی حفظ الگوی اقتصاد واقعی که در آن پول به‌طور ذاتی یک کالا و خنثی است و دوم فردگرایی روش‌شناختی الگوی حداکترسازی عقلایی مطلوبیت، از شکل‌گیری یک چهارچوب مفهومی مناسب برای فهم ماهیت و ریشه‌های تاریخی پول جلوگیری کرده است، زیرا تحت این سرمشق، نظریه قابل قبول برای منشأ و حتی ماهیت پول نباید قواعد گفته شده را نقض کند، از این‌رو، ریشه‌های تاریخی پیدایش پول در یک اقتصاد ساختگی تهاتری کشف می‌شود که به‌جز حضور پول، اصول مذکور اقتصاد متعارف را درون خود جای داده است (ری، ۲۰۱۲ و پیکوک، ۲۰۰۳). هاجسون<sup>۵</sup> (۲۰۰۱)، معتقد است که تحلیل اقتصاد متعارف از جوامع پیشا بازاری، همان تحلیل جوامع بازاری مدرن است که قلمروی اقتصادی از دیگر قلمروهای اجتماعی مجزا می‌باشد (جستجوی پول در اقتصاد محض<sup>۶</sup>). در نظر نگرفتن قلمروهای سیاسی، دولتی و مذهبی در تحلیل، به ما «وضعیت افراطی از اقتصاد می‌دهد

1. Formal and Elegant Terms
2. Semenova
3. Deductive
4. Peacock
5. Hodgson
6. Pure Economic

که آغاز آن با استفاده گسترده از پول به‌عنوان وسیله مبادله همراه است» (پولانی<sup>۱</sup>، ۱۹۴۴). پولانی، شرح می‌دهد از آنجایی که در جوامع پیشا سرمایه‌داری، نظام اقتصادی جا افتاده (تعبیه شده)<sup>۲</sup> با قوانین و هنجارهای جامعه شکل گرفته است، تفکیک پدیده‌های اقتصادی از دیگر رفتارهای اجتماعی نسبت به اقتصادهای امروزی دشوارتر نیز می‌باشد. در جوامع مذکور، حتی جایی که رفتار نفع شخصی وجود داشته، حتماً غیراقتصادی است و هنجارهای رفتاری، فشار مداومی به حذف رفتار اقتصادی نفع شخصی وارد می‌کرده است (همان). در نتیجه، سیستم‌های اقتصادی-اجتماعی هزار و دو هزار سال پیش، نیازمند ابزارهای مفهومی و نظری متفاوتی برای تحلیل و درک دارند (هاچسون، ۲۰۰۱). اگر تحلیل ما در محدوده یک جامعه باقی بماند، هرگز علل رویش تحولات تاریخی را کشف نخواهیم کرد: «یک پدیده عمومی باید به همان اندازه علل عمومی نیز داشته باشد» (بلوچ<sup>۳</sup>، ۱۹۵۳ به نقل از ری، ۲۰۱۲: ۶)، بنابراین برای فهم روابط علی زمینه‌ساز ریشه‌های اولیه پیدایش پول، باید پول را در زمینه‌های نهادی و تاریخی مناسب قرار دهیم؛ نه آنکه ریشه‌های منطقی پول را از طریق پیوند زدن نهادهای بازار محور مدرن به چارچوب‌های نهادی متمایز جوامع باستان، جستجو کنیم (کرک<sup>۴</sup>، ۱۹۹۹). تحلیل تاریخی ما منحرف و غیرواقع می‌گردد اگر اشتباهاً مقوله‌های مربوط به یک سیستم را (مانند اقتصاد بازار محور) برای سیستم دیگری بکار ببریم (هاچسون، ۲۰۰۱).

### ۳-۲- تقدم منطقی نقش واحد محاسبه بر وسیله مبادله

مشهودترین نقص منطقی در دیدگاه اقتصاد متعارف (نظریه پول کالایی)<sup>۵</sup> که در بین حامیانشان هم تأیید شده است (به‌طور مثال نگاه شود به لاکلین<sup>۶</sup>، ۱۹۰۳ و گرگوری<sup>۷</sup>، ۱۹۳۳)؛ مربوط به تقدم کارکرد وسیله مبادله نسبت به سنجش ارزش است؛ به عبارت دیگر در رویکرد اقتصاد متعارف، وجود یک واحد ارزش<sup>۸</sup> (واحد محاسباتی یا حسابداری<sup>۹</sup>) به‌منظور تخمین ارزش کالاها

1. Polanyi
2. Embedded Economy
3. Bloch
4. Kurke

۵. برای دیگر ایرادات منطقی همانند نامشخص بودن چگونگی توافق بر سر یک سنجش ارزش و عدم وجود پیش‌نیازهای نهادی برای مبادله بارتر می‌توانید به تیموین و ری، ۲۰۰۵، ری، ۲۰۱۲، زارلنگا، ۲۰۰۲، گریبر، ۲۰۱۱، هارت، ۲۰۰۵ مراجعه کنید.

6. Laughlin
7. Gregory
8. A Unit of Value
9. A Unit of Account

مختلف برای مبادله با یکدیگر را پیش فرض می‌گیرد (اینزینگ<sup>۱</sup>، ۱۹۶۶). درحالی که پول به‌عنوان واحد شمارش ارزش کالاها اصولاً نمی‌تواند از مبادله تهاتری نشأت گرفته باشد. بدون یک پول حسابی (محاسباتی)<sup>۲</sup>، نرخها یا نسبت‌های مبادله، تنها بین جفت کالاها در مبادله دوتایی ایجاد می‌شوند؛ به عبارت دیگر، تهاتر محض تنها می‌تواند دو طرفه باشد. همان‌طور که والراس دریافته است، آغاز تئوری از تهاتر تا مبادله چندطرفه پیچیده، فقط از طریق قدرت خدایی<sup>۳</sup> می‌تواند ساخته شود. فرایند کورمال<sup>۴</sup> تنها می‌تواند با یک قیمت آغازین شروع شود که در یک واحد پولی نامیده شده و توسط حراج‌گر اعلام می‌شود. مؤلفه‌های حیاتی مبادله چند طرفه در اقتصاد بازاری (قراردادهای بدهی و لیست‌های قیمتی) به‌وسیله پول حسابی ممکن می‌شوند و نه از طریق کالاهایی که نقش وسیله مبادله را بازی می‌کنند (ری، ۱۹۹۸، اینگهام، ۲۰۰۴ و ۲۰۰۲).

### ۳-۳ - عدم وقوع اقتصاد بارتر (تهاتر) در جوامع اولیه

برخی از محققان از جمله انسان‌شناسان معتقدند که هیچ شواهد و مدارک تاریخی و انسان‌شناسی دال بر مبادله تهاتر به‌عنوان روش تخصیص کالاها و خدمات وجود ندارد. به‌طور مثال کارولین هامفری<sup>۵</sup>، یکی از مشهورترین انسان‌شناس‌ها در این خصوص می‌گوید: «تمامی تحقیقات قوم‌شناسی نشان می‌دهند که هرگز چنین اقتصاد محض و ساده‌تهرتری وجود نداشته است؛ چه برسد به ظهور پول از آن» (هامفری، ۱۹۸۵: ۴۸). مبادلاتی که در جوامع بدوی اتفاق افتاده است، اقدامات عمومی بوده‌اند که با جایگاه افراد ارتباط داشته‌اند. حتی گاهی اوقات یک شیء کاملاً مشابه بین یکدیگر جابه‌جا شده است. تنها هدف این مبادلات نزدیک‌تر کردن ارتباطات دوستی و افزایش انسجام و پیوستگی از طریق تقویت روابط دادوستدی بوده است (ری، ۱۹۹۸ و هادسون<sup>۶</sup>، ۲۰۱۲). قابل توجه است که حدود دو قرن پیش از زمان آدم اسمیت، حتی خود واژه «بارتر» در زبان انگلیسی مشابه با معادلش در زبان‌های فرانسوی، اسپانیایی، آلمانی، هلندی و پرتغالیایی به معنی «خیانت کردن و فریب دادن»<sup>۷</sup> بوده است (گرییر، ۲۰۱۱)، بنابراین مفهوم لغت بارتر کاملاً

1. Einzig

2. Money of Account

۳. Deus Ex Machina: خدایی (در تئاتر یونان و روم باستان) که در اوج نمایش با منجینق روی صحنه فرستاده می‌شد و کارها را فیصله می‌داد؛ یا شخصیت باورنکردنی که برای گره‌گشایی از داستان وارد عمل می‌شد ولی تماشاگر یا خواننده، تحمیلی و ساختگی بودن او را احساس می‌کند.

4. Tatonnement

5. Caroline Humphrey

6. Hudson

7. To Trick, Bamboozle, or Rip Off

رابطه منفی با مبادله دارد. سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که اگر این مبادلات، مبادلات بازاری نبوده‌اند، پس این به اصطلاح «پول‌های اولیه»<sup>۱</sup> (همان‌طور که ساموئلسن نام برد، تنباکو، سنگ‌ها و...) که به‌عنوان راه حل کاهش هزینه‌های مبادله کالا با کالا ایجاد شده‌اند، چه هستند؟ این اشیاء برای ایجاد روابط اجتماعی (مانند ازدواج)، جلوگیری از خصومت و نزاع‌های گروهی، بالابردن جایگاه سیاسی فردی و بازگرداندن روابط اجتماعی مسالمت‌آمیز میان افراد و گروه‌هایی که با یکدیگر مناقشه داشتند، مورد استفاده قرار گرفته‌اند (دالتون<sup>۲</sup>، ۱۹۸۲)، بنابراین براساس شواهد تاریخی و انسان‌شناسی می‌توان نتیجه گرفت که مبادلات تهاتری، مبادلات بازاری نبوده و این به اصطلاح پول‌های اولیه از کاهش هزینه‌های مبادلاتی سر درنیاورده‌اند؛ بلکه آنها در جوامع بدوی (جوامع غیر پولی) بیشتر یک پدیده اجتماعی و سیاسی بوده‌اند تا اقتصادی.

#### ۴- نظریه پول اعتباری: خاستگاه پول (رابطه بدهکاری-بستانکاری) از قدرت

##### مرکزی

یکی از مهم‌ترین موضوعات روش‌شناسی که در این قسمت از مقاله باید به آن توجه شود، تعریف ماهیت و کارکرد اصلی پول است. در نظر گرفتن ماهیت کالایی از پول با مهم‌ترین کارکرد آن به‌عنوان وسیله مبادله، علت «سردرگمی ذهنی» درباره ریشه‌های پیدایش پول می‌باشد، به همین دلیل ریشه‌های پیدایش پول اغلب از اقتصاد فرضی تهاتری به قرن هفتم پیش از میلاد ردیابی می‌شود، هنگامی که مسکوکات در لیدیا و یونان باستان ابداع شدند (اینگهام، ۲۰۰۴ و کیم<sup>۳</sup>، ۲۰۰۱). اصلی‌ترین شاهد تاریخی در تمایز رویکرد پولی اقتصاددانان هتردکس (مخصوصاً پساکینزی‌ها) با اقتصاددانان متعارف در ریشه‌های تاریخی پیدایش پول، تأکید آنها بر ماهیت اعتباری و محوریت نقش واحد محاسبه ارزش در پیدایش پول است. در مقابل رویکرد سنتی (با منشأ اتریشی) از پول به‌عنوان یک کالا و واسطه مبادله، پساکینزی‌ها پول را یک سند بدهی (رابطه بدهکاری - بستانکاری) و کارکرد اصلی پول را ایفای نقش «سنجش ارزش» می‌دانند. رویکرد هتردکس اعتقاد دارد که استفاده از پول نیازی به حضور هیچ عنصر کالایی یا فیزیکی ندارد، زیرا پول چیزی بیشتر از یک واحد انتزاعی سنجش<sup>۴</sup> نیست (کینز، ۱۹۳۰). همانند واحدهای اندازه‌گیری دیگر، این مفهوم انتزاعی می‌تواند برای مدیریت راحت‌تر به

۱. دالتون (۱۹۸۲) ترجیح می‌دهد واژه «اقلام ارزشمند ابتدایی» را به جای «پول‌های ابتدایی» در تحلیل بدوی‌ترین جوامع استفاده کند.

2. Dalton

3. Kim

4. An Abstract Unit of Measurement, Money of Account



نحوی در یک شیء فیزیکی نمایش داده شود، اما وجود و دلالت این شیء فیزیکی غیرضروری است (اسپینوزا<sup>۱</sup>، ۲۰۱۹). رویکرد پول کالایی مفهوم پول را به عنوان یک واحد سنجش، با ماده‌ای که می‌تواند برای سنجش آن استفاده شود، اشتباه می‌گیرد (اینگهام، ۲۰۰۴ و ری، ۲۰۱۵)، در نتیجه اگر پول یک رابطه بدهی-بستانکاری فرض شود که مهم‌ترین کارکرد آن سنجش ارزش است، برای یافتن خاستگاه تاریخی پیدایش پول باید در جستجوی ابتدایی‌ترین نیاز بشر برای سنجش ارزش تعهدات بود، از این رو پول می‌تواند خارج از مرزهای مبادله اتفاق بیفتد؛ چیزی که در رویکرد پول کالایی کاملاً غیرقابل تصور است.

#### ۴-۱- خون‌بها، ابتدایی‌ترین نیاز بشر برای تعیین معیار سنجش ارزش

پولانی (۱۹۵۷)، شرح می‌دهد که جوامع اولیه، اقتصادهای بدون بازار بودند، اما سیستم به خوبی تعریف شده و معینی از تعهدات، جرائم و مجازات داشتند. انجام این تعهدات می‌توانست شکل کیفی (مانند از دست دادن موقعیت یا نقش اجتماعی) یا کمی (تحویل اشیاء شخصی) به خود بگیرد. یکی از انواع سیستم‌های کیفری که توسط این جوامع برای جلوگیری از نزاع و قتل اعمال می‌شد، سیستم خون‌بها بود که بر اساس آن فرد آسیب‌دیده یا خانواده مقتول بستانکار و فرد مجرم یا قاتل بدهکار محسوب می‌شد (اینز، ۱۹۱۳ و گودهارت، ۱۹۹۸، هادسون، ۲۰۰۴ و ری، ۲۰۰۴). طرح‌های غرامت خون‌بها برای برقراری نظم هنجاری جامعه بودند که پیوند ناگسستنی با باورهای مذهبی داشتند (گریسون<sup>۲</sup>، ۱۹۷۷). در طول تاریخ، بدهی‌ها و دین (کیش و آیین) همواره همراه یکدیگر بوده‌اند و منشأ پول نمی‌تواند جدا از اعتقادات دینی فهم شود. به همین دلیل است که بسیاری از کلماتی که با پول و بدهی همراه می‌شوند، معنای دینی نیز دارند؛ مانند دین (گناه)<sup>۳</sup>، جبران (قصاص)<sup>۴</sup>، بازخرید (رستگاری)<sup>۵</sup>، پاک کردن و حساب جدید<sup>۶</sup> و حتی در زبان آرامی<sup>۷</sup> حضرت عیسی (ع) واژه بدهی با گناه یکی بوده است (ری، ۲۰۱۵). از منظر واژه‌شناسی نیز لغت خون‌بها<sup>۸</sup> از ترکیب واژه‌های آلمانی Wair به معنی مرد و Gildan به معنی پرداخت کردن حاصل شده است (گریبر، ۱۹۷۷). نهاد خون‌بها تنها در قلمروی آلمان باستان نبوده است.

1. Espinosa
2. Grierson
3. Sin
4. Retribution
5. Redemption
6. Erasure and New Account
7. Aramaic
8. Wergild

گریسون (۱۹۷۷)، حماسه‌های هومر<sup>۱</sup> را یک شاهد مهم برای وجود خون‌بها در یونان باستان می‌داند. او در زبان یونانی ارتباطی بین ریشه واژه‌های قیمت با جبران، رضایت و انتقام گرفتن برقرار می‌کند. هادسون (۲۰۰۴) نیز در تأیید گریسون اشاره می‌کند که واژه‌های بدهی در بیشتر زبان‌ها مترادف با عمل غیراخلاقی یا گناه است که در حقیقت بیانگر همین غرامت و تاوان‌ها می‌باشد؛ به عبارت دیگر تا زمانی که فرد متخلف، خون‌بها یا دیه را پرداخت نکند، آن فرد «بدهکار»<sup>۲</sup> یا «مدیون»<sup>۳</sup> به فرد آسیب دیده یا خانواده قربانی باقی می‌ماند، به همین دلیل فعل to pay که به همراه واژه بدهی می‌آید، از ریشه to pacify یعنی به آرامش رسیدن نشأت می‌گیرد (هادسون، ۲۰۰۴). با این حال، از نظر چارتالیست‌ها این تحلیل خون‌بها از منشأ پیدایش پول نمی‌تواند نحوه شکل‌گیری یک واحد ارزش یا محاسباتی «استاندارد» شده‌ای که تمامی پرداخت‌ها با آن انجام می‌شود را توضیح دهد (ری، ۱۹۹۸)، بنابراین درحالی‌که دیدگاه چارتالیست‌ها این امکان را نفی نمی‌کند که مفهوم بدهی و سنجش آن، ریشه در نهاد خون‌بها دارد، اما سنجش بدهی‌ها در خون‌بها نمی‌تواند پرداخت‌های پولی را حاصل کند، زیرا پرداخت‌ها نیاز به استانداردسازی دارند. در نتیجه یک مقام عمومی مرکزی (دولت یا معابد) برای این استانداردسازی نیاز است (ری، ۱۹۹۸). نوآوری کلیدی در این فرایند، تبدیل «بدهی به قربانی»، به «بدهی همگانی یا تحمیل تعهد مالیاتی» توسط مقام دارای قدرت و قابل پرداخت به وی است (ری، ۲۰۰۴)، اما این امر در یک جامعه با حقوق اجتماعی برابر و تساوی‌گرایانه<sup>۴</sup> نمی‌تواند اتفاق بیفتد و باید منتظر ظهور دسته‌ای از طبقه حاکم بود.

#### ۴-۲- پیدایش پول در جامعه طبقاتی

در رویکرد پول اعتباری، پول رابطه اجتماعی تلقی می‌شود که تعهدات را ایجاد می‌کند و این بر برخی از نابرابری‌های بنیادین دلالت دارد. پیوند میان بدهکار و بستانکار از نظر ماهیت، عمودی است، زیرا بدهکار باید ارزشی را برای بستانکار فراهم کند. در نتیجه بستانکار در جایگاه بالاتر و قدرت قرار می‌گیرد. بدون این ارتباط سلسله‌مراتبی بین بدهکار و بستانکار، هیچ دلیل اجتماعی مبنی بر پیروی از تعهدات یا ساز و کار دیگری برای اجرای پرداخت بدهی وجود ندارد. در جوامع اولیه این تعهدات عمودی به دلیل فقدان پیوندهای سلسله‌مراتبی، موارد خاصی تلقی می‌شدند و

1. Homeric Epics

2. Liable

3. Indebted

۴. Egalitarian Societies: جوامعی که در آن‌ها هدف مبادله برای دستیابی به موقعیت بهتر نیست بلکه برای نزدیک‌تر

کردن اعضای جامعه به یکدیگر است.

تحمیل تعهداتی مانند خون‌بها نیز فقط برای حفظ روابط افقی و اصول متقابل و نوع دوستی در جامعه بوده است (پولانی، ۱۹۵۷).

#### ۴-۲-۱- مصر باستان

اولین طبقات حاکم در مصر باستان احتمالاً مقامات مذهبی بوده‌اند که تقاضای یک دهم محصول را می‌کردند. پیچیدگی‌های فزاینده ساختار اقتصادی جدید مصر مستلزم گنجاندن یک واحد محاسباتی (حسابداری) بوده است که در آن مالیات‌ها و پرداختی‌ها به معابد می‌توانستند شمارش شوند (سیمینوا و ری، ۲۰۱۵)، بنابراین قدم بعدی استانداردسازی تعهدات در قالب یک واحد حسابداری (پول) بوده است. تعیین پرداخت‌ها در یک واحد حسابداری می‌تواند موضوع ساده انگاشته شود، اما همان‌طور که گریسون (۱۹۷۷) اظهار داشته، ایجاد آن به لحاظ مفهومی کار دشواری است؛ اما این موضوع با معیار وزن آسان‌تر می‌باشد. اینکه واحدهای پولی اولیه (مانند مینا<sup>۱</sup>، شکل<sup>۲</sup> و پوند<sup>۳</sup>) بر اساس «تعداد مشخصی از دانه‌های گندم یا جو بودند» (کینز، ۱۹۸۲ به نقل از ری، ۲۰۱۲: ۲۰)، از مدت‌ها پیش شناخته شده است. همان‌طور که کینز اشاره می‌کند «استانداردهای وزنی پایه‌ای تمدن غربی هرگز از خاستگاه‌های ابتدایی تا معرفی سیستم اندازه‌گیری متری<sup>۴</sup> تغییر نکرده است» (به نقل از ری، ۱۹۹۰). در مصر باستان (۲۵۷۵ تا ۲۱۵۰ سال پیش از میلاد)، انواع مختلف پرداخت‌ها به‌صورت کالا یا نیروی انسانی (به‌عنوان انتقال بخشی از مازاد منابع واقعی) به معابد صورت گرفته که در یک واحد محاسباتی به نام «دین»<sup>۵</sup> ثبت شده که در واقع یک واحد وزنی معادل ۹۲ گرم گندم بوده است. دین یک واحد محاسباتی انتزاعی برای سنجش تعهدات، پرداخت مالیات‌ها و ثبت معاملات اجرایی و اداری بوده که در معابد ابداع شده است. کاتبان معابد مسئول ایجاد لیست‌های قیمتی و مدیریت حساب‌ها در این واحد محاسباتی مصوب بوده‌اند (هنری<sup>۶</sup>، ۲۰۰۴). ذکر این نکته ضروری است که دین به‌عنوان وسیله پرداخت به‌کار نرفته، بلکه معیار ارزشی بوده که از طریق آن پرداخت‌ها (توسط کالاها) انجام گرفته است (گریسون، ۱۹۷۷). براساس این روایت از پیدایش پول در مصر باستان می‌توان نتیجه گرفت که پول نه از وسیله مبادله، بلکه از واحد محاسباتی نشأت گرفته است، به‌طوری‌که سنجش ارزش به‌صورت دلخواه با حکم و فرمانی توسط مقام مرکزی مشخص شده

1. Mina
2. Shekel
3. Pound
4. Metric System
5. Deben
6. Henry

است و کالاها و خدمات با کیفیت و کمیت‌های متفاوت می‌توانستند با یک ارزش پولی تعیین شوند تا به شکل‌دهی مناسبی از دفترداری برای ثبت و پیگیری پرداخت‌ها و تعهدات مالیاتی را اجازه دهد، بنابراین این توسعه سیاسی و اداری بوده که سبب پیدایش پول در مصر باستان شده و نه اقتصاد بازاری و مبادله‌ای (اینز، ۱۹۱۳ و ری، ۲۰۰۴ و هنری، ۲۰۰۴). در حقیقت اقتصاد مصر باستان یک اقتصاد غیر پولی بوده؛ بدین معنا که تولید به‌منظور کسب پول انجام نمی‌شد. مصریان باستان حتی دارای هیچ واژه‌ای برای خرید و فروش یا پول نبودند و نیز درکی از مبادله (تجارت) برای سود نداشتند (بلیبرگ<sup>۱</sup>، ۱۹۹۶: ۱۴).

#### ۴-۲-۲- بین‌النهرین

جستجو در بین‌النهرین در چهار هزار سال پیش از میلاد مسیح، یک اقتصاد باز توزیعی متمرکز با سازماندهی معابد را نشان می‌دهد (کیم، ۲۰۰۱). شواهد باستان‌شناسی بیانگر آن است که در بین‌النهرین نیز همانند مصر، شکل مشابهی از واحد محاسباتی در معابد مورد استفاده قرار گرفته است. به‌طور مثال مینا<sup>۲</sup>، واحد محاسباتی در بابل باستان<sup>۳</sup> بوده که از واحد اندازه‌گیری شامل ۱۰۸۰۰ دانه گندم مشتق شده است (کینز، ۱۹۸۹ به نقل از ری، ۲۰۱۲: ۲۰). البته بعدها جو به دلیل وزن تقریباً یکنواخت دانه‌هایش نسبت به گندم، جایگزین گندم شد. این واقعیت که واحد محاسباتی برای سنجش خراج و کلیه روابط اقتصادی در معبد از طریق غلات انجام شده، بدین معنا نیست که غلات به‌صورت فیزیکی در همه معاملات به‌کار رفته، بلکه غلات واحد سنجش مرجعی برای پرداخت بدهی‌ها و مبادله کالاها و خدمات بوده است. این نکته بسیار مهم است که فرایند پرداخت دستمزد بدین‌صورت نبوده که هر کارگر مقدار غلات را دریافت و سپس برای خرید کالاها مبادله کند. بلکه هنگامی که درآمد به شکل دانه‌های غلات ثبت محاسباتی می‌شد، کارگر، به‌سادگی می‌توانست با کسر از درآمدش، دیگر محصولات را خریداری یا تعهدات مالیاتی‌اش را تسویه کند؛ اما این تعهدات پولی در کجا ثبت می‌شدند؟ در میان اکتشافات اخیر در بابل قدیم، ثبت‌های بدهکاری - بستانکاری و اسناد تجاری به نام «الواح قرارداد<sup>۴</sup>» یا «الواح شوباتی<sup>۵</sup>» یافت شده است. واژه شوباتی که تقریباً در همه آنها موجود است به معنای «دریافت‌شده» می‌باشد. این لوح‌های خشتی که قدیمی‌ترین آنها به ۲ تا ۳ هزار سال پیش از

1. Bleiberg  
2. Mina  
3. Babylonia  
4. Contract Tablets  
5. Shubati Tablets

میلاد مسیح بازمی‌گردد، به‌اندازه قالب صابون است.<sup>۱</sup> بیشتر الواح یاد شده در حقیقت ثبت‌های مبادلاتی است که شامل این اطلاعات بوده‌اند: مقدار غلات (گندم یا جو، مبتنی بر نوع واحد سنجش)، نام شخص فرستنده و گیرنده، تاریخ و مهر گیرنده یا مهر کاتب پادشاه (وقتی که پادشاه گیرنده بود). لوح‌های مذکور برای در امان ماندن از دست‌کاری، نزد معابد نگهداری (همانند بانک‌ها) یا در محفظه‌هایی با پوشش‌های گلی مهر و موم شده‌اند که برای دستیابی به لوح‌ها باید آن محفظه‌ها شکسته می‌شد. تمام اطلاعات فوق بر روی محفظه لوح نیز تکرار می‌شد، اما نام و مهر گیرنده بر روی محفظه ثبت نمی‌شد. بدیهی است که تکرار ویژگی‌های اصلی مبادله درون لوح که تنها با شکستن محفظه می‌توانست در دسترس قرار گیرد برای حفاظت بدهکار از خطر دست‌کاری آن بود، زیرا این الواح می‌توانستند در دستان افراد نامشخصی قرار گیرند (همانند چک‌های امروزی)، بنابراین اگر محفظه لوح به هر دلیلی می‌شکست، آن لوح کامل نبود. شواهد باستان‌شناسی نشان می‌دهند که برخلاف الواحی که ذخیره می‌شدند، لوح‌های محفظه دار در بین عموم در حال گردش بودند و از طریق تحویل لوحی که بدهی شخص دیگری روی آن ثبت می‌شد؛ بدهی می‌توانست تسویه شود؛ به عبارت دیگر این الواح مهر و موم شده بیانگر بدهی‌ای بودند که در عوض پرداخت خریدی توسط خریدار به فروشنده داده می‌شد و ابزار متداول بازرگانی بودند. ویژگی خاص این شوباتی‌های محفظه دار این است که آنها فقط ثبت‌هایی برای حفظ دین بدهکار نبودند، بلکه اسناد امضاء و مهر شده‌ای بودند که به طلبکار، اعطاء و همانند اوراق تجاری مدرن یا چوب خط‌های<sup>۲</sup> قرون وسطی دست به دست می‌شدند. مورخان بیان می‌کنند هنگامی که بدهی فرد پرداخت می‌شد، لوح‌های شوباتی نیز شکسته می‌شدند (ری، ۲۰۰۴ و اینز، ۱۹۱۳). در نتیجه شواهد فراوان باستان‌شناسی این واقعیت را تأیید می‌کند که ساکنان بین‌النهرین ثبت‌هایی از روابط بدهکاری - بستانکاری روی خشت‌های سفالی ایجاد و بدین ترتیب سیستمی برای ثبت و ذخیره اطلاعات حسابداری آغاز به کار کرده‌اند (گاردینر، ۲۰۰۴ و هراری، ۲۰۱۵). از این طریق باستان‌شناسان دریافته‌اند که اولین متون تاریخ، اسناد اقتصادی بوده‌اند که پرداخت‌های مالیاتی، روابط بدهکاری - بستانکاری و مالکیت دارایی‌ها را ثبت می‌کردند (اسپینوزا، ۲۰۱۹).

۱. کتابخانه دیجیتالی خط میخی و کتابخانه دیجیتالی دانشگاه کمبریج، پایگاه‌های داده قابل جستجویی برای این الواح خشتی هستند. برای مطالعه بیشتر در خصوص این الواح می‌توانید به منابع زیر مراجعه کنید:

<https://cudl.lib.cam.ac.uk/view/MS-DOC-00829/1>

<https://artincontext.org/sumerian-tablets/>

'A Brief History of Ledgers' LLFOURN, Medium (February 15, 2018)

2. Tally Stick

#### ۴-۲-۳- ظهور فلزات گران بها: نقره

استفاده از واحد مرجع غلات برای سنجش قیمت‌های دیگر کالاها و خدمات، یک مشکل اساسی داشت. عملکرد و بازدهی برداشت محصول از سالی به سال دیگر به شدت متفاوت بود که بر ارزش آنها در ارتباط با دیگر محصولات اثر می‌گذاشت. روشن است که چنین ایرادی برای فلزات گران بها مانند نقره وجود ندارد؛ زیرا جزء ضرورت‌های زندگی نیست. گرچه نیازی به شیئی فیزیکی برای نمایش واحد محاسباتی تعهدات و بدهی‌ها نیست (زیرا همه اینها انتزاع هستند و مدیریتشان نیازی به تجسم فیزیکی ندارد)، اما در زمانی که حتی یک سیستم شماره‌گذاری دقیق و قابل مدیریت ایجاد نشده بود، اگر این انتزاعات می‌توانستند با اشیاء فیزیکی مرتبط شوند، همه چیز آسان‌تر می‌شد (هراری، ۲۰۱۵). هادسون (۲۰۰۴)، شرح می‌دهد که واحد محاسباتی پولی در معابد و قصرهای سومر<sup>۱</sup> در هزاره سوم قبل از میلاد مسیح، شیکل نام داشت که ارزش نقره آن (به وزن ۲۴۰ دانه جو) با واحد مصرف ماهانه یک بوشل جو<sup>۲</sup> (در حدود ۳۶ لیتر) (کالای اصلی که برای آن هزینه می‌شد)، معادل قرار داده شد. به این ترتیب، به جای اینکه ارزش ذاتی (حتی ارزش مبادله) فلز گران بها سبب ایجاد شمارنده<sup>۳</sup> یا واحد محاسباتی شود، مقامات حاکم با تنظیم واحد شمارشی که از واحد وزن مصرف ماهانه جو مشتق شده، ارزش پولی فلز گران بها را تعیین کرده‌اند. در نتیجه واحد محاسباتی به‌طور اجتماعی تعیین شده و نه در نتیجه بهینه‌یابی فردی برای حذف تطابق دو طرفه نیازها.

#### ۴-۲-۴- یونان باستان

بسیار پیش‌تر از ظهور اقتصاد بازاری، اقتصادهای بازتوزیعی در یونان و لیدیای باستان از طریق دین و ویژگی‌های هنجاری آنها شکل گرفته‌اند. از قرن ۸ قبل از میلاد (دوره ظهور دولت - شهرهای یونان) محل سکونت رهبران جامعه جایگزین یا به معابد منتقل شده است. مقامات مذهبی و دولتی عموماً نزدیک‌ترین ارتباط را داشتند. گاو نر<sup>۴</sup> مهم‌ترین حیوان قربانی بوده که عموم مردم برای خشنودی خدایان به معابد پرداخت می‌کردند. به همین دلیل بسیاری از اصطلاحات پولی مدرن نیز از واژه‌های مرتبط با گاو مشتق شده است. به‌طور مثال لغت Pecuniary به معنی امور مرتبط با پول، از ریشه لاتین Pecus به معنی گاو و واژه Fee به معنی

1. Sumer  
2. Bushel  
3. Numeraire  
4. Oxen

پرداخت و اجرت نیز از واژه گوتیکی<sup>۱</sup> Faihi به معنی گاو و واژه Capital نیز از واژه ایتالیایی Capitale به معنی شمارش گاو گرفته شده است، درحالی که نذورات به خدایان به‌عنوان ساز و کاری برای جمع‌آوری مازاد کالاها از مردم محلی به مقامات دولتی - مذهبی بوده، بخش شبه «بازتوزیعی» نیز در مراسمات وعده‌های غذایی قربانی اتفاق افتاده است. نخستین پول (واحد محاسباتی) یونان به‌صورت گوشت گاو کباب شده<sup>۲</sup> در طی همین مراسمات توزیع وعده‌های غذایی قربانی همگانی پدیدار شده است. این پول که اوبلوس<sup>۳</sup> (به معنی سیخ‌های کباب<sup>۴</sup>) نام گرفته، بیانگر «سهم عادلانه‌ای» بوده است<sup>۵</sup> که توسط معابد، مطابق با موقعیت اجتماعی افراد تخصیص داده می‌شد. این گوشت کباب شده به‌عنوان واحد محاسباتی اجتماعی کمک‌ها و نذورات فردی به معابد شناخته شده است. قابل توجه است که اولین کلمه یونانی برای پول، واژه Nomisma بوده که از ریشه Nemein به معنی «توزیع و تقسیم» مشتق شده است و در اصل به توزیع دستوری گوشت گاو کبابی در همان مراسمات آیینی با وعده‌های غذایی قربانی شده همگانی اشاره دارد (سِمنوا، ۲۰۱۱).

#### ۴-۲-۵- پیدایش سکه‌ها

با ظهور طبقه جدید قدرت در یونان باستان (پولیس)<sup>۶</sup>، الگوی دیگری از توزیع تساوی گرایانه همگانی حاصل شد که در آن اشیاء فلزی بادوام جایگزین قطعات گوشت فاسدشدنی شدند. آنها تصمیم گرفتند الگوی اشرافی قدرت را با توزیع قطعات فلزی به کسانی که اقتدار قدرت سیاسی پولیس را پذیرفتند، پیاده کنند. توزیع این قطعات فلزی در میان شهروندان، انحصار اشرافیان بر استفاده از فلزات گران‌بها را برهم می‌زد. در ابتدا فلزی که توزیع شد، همان سیخ‌های آهنی بود که برای کباب کردن حیوانات قربانی استفاده می‌شد. تولید چنین سیخ‌هایی با اندازه استاندارد و مقیاس وسیع در طول قرن هشتم پیش از میلاد صورت گرفت که بیانگر سنت قربانی «سهم‌های برابر برای همه» بود. به‌تدریج توزیع این سیخ‌های کبابی با ضرب سکه‌ها جایگزین شد، بنابراین هنگامی که سکه‌ها برای نخستین بار در یونان پدیدار شدند، به‌عنوان سمبل و نمادی از همان تکه‌های به سیخ کشیده شده گوشت گاو نری بودند که بین مردم در مراسمات مذهبی

1. Gothic
2. Roasted Bull's Flesh
3. Obelos
4. Iron Spits
5. Just Share
6. Polis

توزیع می‌شد (دزموند<sup>۱</sup>، ۱۹۶۲). در نتیجه حدود ۲ تا ۳ هزار سال پیش از ضرب اولین سکه‌ها در یونان، مالیات‌ها، بدهی‌ها و فهرست‌های قیمتی وجود داشتند و بازارها بر پایه روابط بستانکاری و بدهکاری عمل می‌کردند (آرستیس و ساویر<sup>۲</sup>، ۲۰۰۶ و مارکوزو جیاکومین<sup>۳</sup>، ۲۰۰۷).

## ۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

اصلی‌ترین شاهد تاریخی و منطقی در تمایز رویکرد پولی اقتصاددانان هتردکس (نظریه پول اعتباری) با اقتصاددانان متعارف (نظریه پول کالایی)، تأکید بر محوریت نقش واحد محاسبه ارزش در پیدایش پول است. اگر پول مفهومی انتزاعی (رابطه بدهکاری- بستانکاری) فرض شود که مهم‌ترین کارکرد آن سنجش ارزش تعهدات باشد، می‌توان منشأ پیدایش پول را خارج از مرزهای مبادله یافت. دین، مینا و اوبلوس پول‌های حسابی استاندارد شده‌ای در مصر، بین‌النهرین و یونان باستان بوده‌اند که به دلیل نیاز به ثبت حسابداری پرداختی و دریافتی‌های نهاد مرکزی (دولت - معبد) پدیدار شده‌اند. در نتیجه مطابق با شواهد تاریخی این حدس و گمان‌ها که پول تکامل یافته تا بر ناکارآمدی تهاتر غلبه کند، مردود تلقی می‌شود. هر دو خاستگاه منطقی و تاریخی پول را باید در قدرت مرکزی و نهاد حاکمیت جستجو کرد.

این تحلیل اعتباری از ماهیت و خاستگاه پول به بینش عمیق‌تر و سازگارتری از نحوه کارکرد سیستم پولی منتهی می‌شود، زیرا ماهیت پول امروزی همانند پول‌های نخستین، چیزی جز رابطه دو طرفه ثبت حسابداری میان ناشر (بدهی) و دارنده (دارایی) آن نیست.<sup>۴</sup> از سوی دیگر، همان‌طور که اقتصاددانان مطرحی مانند کینز (۱۹۳۳)، شومپتر (۱۹۵۴) و اخیراً استیگلیتز (۲۰۱۵) بیان کرده‌اند، به‌کارگیری مدل اقتصاد تهاتری در تحلیل‌های پولی، نه تنها نقش پول را از یک نهاد مهم سرمایه‌داری به یک عامل خنثای کاهنده هزینه‌های مبادلاتی تقلیل می‌دهد (که همانند پوشش و نقابی بر روی بخش واقعی اقتصاد قرار می‌گیرد)، بلکه منجر به برداشت‌های نادرستی از ماهیت واسطه‌گری بانک و نحوه خلق پول بانکی در واقعیت می‌شود.<sup>۵</sup>

1. Desmonde

2. Arestis & Sawyer

3. Marcuzzo & Giacomini

۴. اسکناس و مسکوک و سپرده‌های دولت و بانک‌های تجاری نزد بانک مرکزی، ثبت حسابداری از بدهی بانک مرکزی به دارندگان آن است. با این تفاوت که در اسکناس و مسکوک این رابطه بدهکاری - بستانکاری در قالب یک شیء فیزیکی

نیز به نمایش درآمده است. سپرده هر بانک نیز تنها ثبت حسابداری از بدهی بانک به صاحبان سپرده است.

۵. بسیاری از بانک‌های مرکزی نیز به این موضوع اشاره کرده‌اند؛ از جمله بانک تسویه بین‌الملل (یورپو، ۲۰۱۹)، بانک مرکزی آلمان (۲۰۱۷)، بانک جهانی (بوسن، ۲۰۱۸)، صندوق بین‌المللی پول (گروس و سینبرونر، ۲۰۱۹) و بانک مرکزی انگلستان (مکلی و دیگران، ۲۰۱۴، جاکاب و کامهف، ۲۰۱۵).



## منابع

1. Arestis, P., & Sawyer, M. C. (2006). A handbook of alternative monetary economics. *Edward Elgar Publishing*.
2. Bleiberg, E. (1996). The official gift in ancient Egypt. *University of Oklahoma Press*.
3. Borio, Claudio E.V. (2019). On Money, Debt, Trust and Central Banking. Bank for International Settlements, *Working Paper Series*, No 763.
4. Bossone, B. (1999). What makes banks special? a study of banking, finance, and economic development. The World Bank, *Policy Research Working Paper Series*, No 2408.
5. Bundesbank. (2017). The Role of Banks, Non-Banks and the Central Bank in the Money Creation Process. *Monthly Report*, 69(4), 13-34.
6. Bundesbank. (2017). The Origin of Money – Part II: Book Money. *The European Central Bank website*.
7. Dalton, G. (1982). Barter. *Journal of Economic Issues*, 16(1), 181-190.
8. Davies, G. (2002). History of money. *University of Wales Press*.
9. Desmonde, W. H. (1962). Magic, myth, and money: The origin of money in religious ritual. *Literary Licensing Publishing*.
10. Einzig, P. (1966). Primitive Money in its Ethnological, Historical and Economic Aspects. *Pergamon Press*.
11. Garzón Espinosa, E. (2019). The origin of money from the money-debt approach. *Iberian Journal of the History of Economic Thought*, 6(1), 37-54.
12. Goodhart, C. A. (1998). The two concepts of money: implications for the analysis of optimal currency areas. *European Journal of Political Economy*, 14(3), 407-432.
13. Graeber, D. (2012). Debt: The first 5000 years. *Penguin Publishing*.
14. Gregory, T. E. (1933). Money. In *Encyclopedia of social sciences*. E. R. A. Seligman, ed. vol. 10, 601-613.
15. Grierson, P. (1977). The origins of money. The Athlone Press, *University of London*.
16. Gross, M., & Siebenbrunner, C. (2019). Money Creation in Fiat and Digital Currency Systems. International Monetary Fund, *Working Paper Series*, No. 285.
17. Hart, K. (2005). Money: One Anthropologist's View. In J. G. Carrier (Ed.), *Handbook of Economic Anthropology* (pp. 160-175). *Edward Elgar Publishing*.

18. Henry, J. F. (2004). The social origins of money: The case of Egypt. In L. R. Wray (Ed.), *Credit and state theories of money: the contributions of A. Mitchell Innes* (pp. 79-98). *Edward Elgar Publishing*.
19. Hodgson, Geoffrey M. (2001). How economics forgot history: The problem of historical specificity in social science. *Routledge*.
20. Hudson, M. (2004). The archaeology of money: debt versus barter theories of money's origins. In L. R. Wray (Ed.), *Credit and state theories of money: the contributions of A. Mitchell Innes* (pp. 99-127). *Edward Elgar Publishing*.
21. Hudson, M. (2012). The Historical Evolution of Money and Debt. *Modern Money Network website*.
22. Humphrey, C. (1985). Barter and economic disintegration. *Man*, 20(1), 48-72.
23. Ingham, G. (2000). Babylonian madness: on the historical and sociological origins of money. In J. Smithin (Ed.), *What is money?* (pp. 16-41). *Routledge*.
24. Ingham, Geoffrey. (2004). *The nature of money*. Cambridge, *Polity Press*.
25. Innes, A. M. (1913). *What is Money?*. In L. R. Wray (Ed.), *Credit and state theories of money: the contributions of A. Mitchell Innes* (pp. 14-49). *Edward Elgar Publishing*.
26. Jakab, Z., & Kumhof, M. (2015). Banks are not intermediaries of loanable funds—and why this matters. Bank of England, *Working Paper Series*, No 529.
27. Keynes, J. M. (1930). *Treatise on money: Pure theory of money*. Vol. I, *Macmillan*, London.
28. Keynes, J.M. (1933). The monetary theory of production. In *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, Vol. 13, London and Basingstoke, *Macmillan*, pp. 408–411.
29. Kim, H. S. (2001). Archaic coinage as evidence for the use of money. In A. Meadows & K. Shipton (Ed.), *Money and its uses in the Ancient Greek World* (pp. 7-22). *Oxford University Press*.
30. Knapp, F ([1905] 1973). *The State Theory of Money*. *Clifton NY: Augustus M Kelley*.
31. Kurke, L. (1999). Coins, bodies, games, and gold: the politics of meaning in archaic Greece. *Princeton University Press*.
32. Lau, J., & Smithin, J. (2002). The role of money in capitalism. *International Journal of Political Economy*, 32, 5-22.
33. Laughlin, J. L. (1903). *The principles of money*. London: *Murray*.

34. Law, J. (1966). Money and Trade Considered, with a proposal for supplying the Nation with money. NY: *A.M. Kelley*.
35. Marcuzzo, M. C., & Giacomini, A. (2007). Money and Markets: A Doctrinal Approach. *Routledge*.
36. McLeay, M., Radia, A., & Thomas, R. (2014). Money creation in the modern economy. Bank of England, *Quarterly Bulletin*, Q1.
37. Menger, K. (1871). Principles of Economics. *Mises Institute*.
38. Peacock, M. S. (2003). State, money, catallaxy: underlaboring for a chartalist theory of money. *Journal of Post Keynesian Economics*, 26(2), 205-225.
39. Polanyi, Karl. ([1944] 2001). The Great transformation: The political and economic origins of our Time. *Beacon Press*.
40. Polanyi, Karl. (1957). The Semantics of Money-Uses. Reprinted in Primitive, Archaic and Modern Economies (Dalton, G. ed.), 175-203. *Beacon Press*.
41. Rothbard, M. N. (1990). What Has Government Done to Our Money? *Mises Institute*.
42. Samuelson, Paul. (1973). Economics. 9th ed. New York, *McGraw-Hill*.
43. Schumpeter, J. (1954). History of Economic Analysis. *Oxford University Press*.
44. Searle, J.R. (1995). The Construction of Social Reality. *Simon and Schuster*.
45. Semenova, A. (2011). The origins of money: Evaluating Chartalist and Metallist theories in the context of ancient Greece and Mesopotamia. *Doctoral dissertation*, University of Missouri, Kansas City.
46. Semenova, A., & Wray, L. R. (2015). The rise of money and class society. Levy Economics Institute, Working Paper Series, No 832.
47. Skidelsky, R. (2018). Money and government: The past and future of economics. Yale University Press.
48. Smith, A. (1776). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Clarendon Press.
49. Stiglitz, J. E. (2015). Towards a general theory of deep downturns. National Bureau of Economic Research, Working Paper Series, No 21444.
50. Tymoigne, E., & Wray, L. R. (2005). Money: An Alternative Story. Levy Economics Institute, *Working Papers Series*, No 45.
51. Wray, L. R. (1998). Is keynesianism institutionalist? An irreverent overview of the history of money from the beginning of the beginning to the present. Levy Economics Institute, *Working Papers Series*, No 257.

52. Wray, L. R. (2006). Banking, finance and money: a social economics approach. In *The Elgar Companion to Social Economics*, Second Edition. *Edward Elgar Publishing*.
53. Wray, L. R. (2012). Introduction to an alternative history of money. Levy Economics Institute, *Working Papers Series*, No 717.
54. Wray, L. R. (2014). From the state theory of money to modern money theory: An alternative to economic orthodoxy. Levy Economics Institute, *Working Papers Series*, No 792.
55. Wray, L. R. (2015). Modern money theory: A primer on macroeconomics for sovereign monetary systems. *Springer*.
56. Wray, L. R. (2004). Credit and state theories of money: the contributions of A. Mitchell Innes. *Edward Elgar Publishing*.
57. Wray, L. R. (2000). Modern money. In J. Smithin (Ed.), *What is money?* (pp. 42-66). *Routledge*.
58. Wray, L. R. (1998). Understanding modern money: The key to full employment and price. *Edward Elgar Publishing*.
59. Zarlenga, S. (2002). *The Lost Science of Money: the mythology of money, the story of power*. Valatie, NY: *American Monetary Institute*.